

wat zij ons te zeggen hebben. Die boosdoeners zijn de buitenlanders die zich in de achttiende eeuw economisch ontwikkelen, met alle middelen die een mercantilistische politiek kunnen verschaffen. Zij zeggen: wat wilt ge? Wij hebben in de Republiek een voorbeeld ter navolging gevonden. In het geval van Engeland, het meest prominente, het meest benijde, is het méér dan navolging; daar vangt de industriële revolutie aan die het aangezicht der wereld zal doen veranderen en ons niet slechts voor de noodzaak van het inhalen maar ook voor de eis van een koerswijziging zal plaatsen. Boosdoeners in dubbele zin, om zo te zeggen. Boosdoeners waren wijzelf ook, maar wie toont zoveel zelfkennis het te erkennen?

Boosdoeners door wat wij nalieten. Denkt U maar aan onze verstarde en starre staatkundige structuur die wij niet vermochten aan te passen aan de eisen van de tijd, denkt U ook aan het vasthouden aan de monopolistische prijsvorming ter stapelmarkt. Boosdoeners en zondebokken treffen wij vaak in één, wat het oordelen niet moeilijk maakt, het veroordelen wel. In de ogen van het nageslacht is heel ons volk op een moment een kudde zondebokken, een ont-aard, futloos, versuft volk. Dit gaat te ver, is te weinig genuanceerd. Er zijn ongetwijfeld mensen in die tijd geweest die bij de pakken zijn gaan neerzitten. Er zijn stellig meer renteniers dan te voren maar er is geen bewijs voorhanden dat hun plaatsen niet door anderen zijn ingenomen. Wij moeten voorzichtig zijn de achttiende eeuw klakkeloos met de zeventiende te vergelijken. Die ontsluiting van de economische wereld is in de zeventiende eeuw zoveel meer spectaculair, maar ook in het daaropvolgende tijdperk gebeurt iets: de financiële sector wordt uitgebouwd. Ook daarvoor is vernuft nodig, wordt energie vereist. Onlangs heeft bijvoorbeeld een Rotterdamse promovendus aangetoond dat het beleggingsfonds, als eerste in de wereld, in Nederland is begonnen, nl. in 1774. Het was de negotiatie „Eendracht maakt Magt”, waartoe de Amsterdamse makelaar Abraham van Ketwich het initiatief heeft genomen.

Met dat al wil niet beweerd zijn dat het alles onuitputtelijke energie is die de toon aangeeft. Er bestaat evenzeer een ondertoon van bespiegeling, van afkeer van het economische proces, van toeneiging tot rust. Maar is dat nu oorzaak of gevolg van de economische achteruitgang? Ik ben geneigd het op het laatste te houden.